

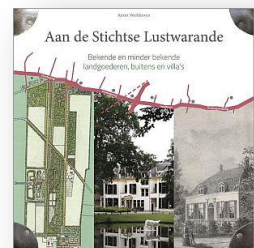

Ithaka
Prijs & Stipendium

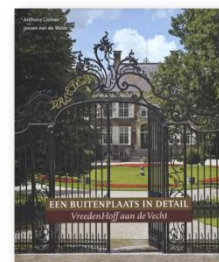
Juryrapport Ithakaprijs 2017

Acht boeken zijn dit jaar door auteur of uitgever voorgesteld als kandidaat voor de Ithakaprijs, die straks voor de derde keer uitgereikt zal worden. De jury bestond dit jaar uit René Dessing, Yme Kuiper, Hans Marijnissen, Marcel van Ool, Luydert Smit en voorzitter Paul Schnabel. Net als in eerder jaren trad René Dessing, directeur van SKBL, ook als secretaris op.

Annet Werkhoven vertelt in 'Aan de Stichtse Lustwarande' de geschiedenis van de 25 landgoederen en buitens die vooral in de halve eeuw voor de Eerste Wereldoorlog tot stand zijn gekomen op het kleine, maar mooie stukje Utrechtse Heuvelrug dat zich uitstrekt tussen Driebergen en Doorn. Aan de hand van veel foto's, prenten en plattegronden vertelt zij het verhaal van ieder buiten en van de stichters en hun families. Sommige buitens, waaronder het vorstelijke en luxueuze Hydepark, bestaan niet meer, maar bijna allemaal hebben ze, na soms vele jaren van verwaarlozing en verval, een andere bestemming gekregen – als hotel, conferentiecentrum of kantoor. Enkele worden nog of weer particulier bewoond. Annet Werkhoven, die haar boek in eigen beheer heeft uitgegeven, is van plan ook de buitenplaatsen tussen Doorn en Amerongen in kaart te brengen.

'Eén' buitenplaats is het onderwerp van 'Een buitenplaats in detail', waarin bewoner Anthony Lisman en fotograaf Jeroen van de Water met aandacht ook voor het kleinste detail – tot het haakje van de wc-deur toe – een beeld geven van een tot in de perfectie gerestaureerde en onderhouden buitenplaats. Veel mensen kennen VreedenoHoff bij Loenen aan de Vecht als het huis met het allermooiste toegangshek van de 18^e eeuw. Het schitterend uitgegeven boek van Lisman en Van de Water laat zien hoe mooi en ook leefbaar het huis van binnen is.

Bijna 600 bladzijden tekst, 700 literatuurverwijzingen en 1200 voetnoten dik is het in eigen beheer uitgegeven boek van Anne Mieke Backer over de rol van vrouwen in het Nederlandse landschap. Over die rol van de Middeleeuwen tot nu is duidelijk heel veel te vertellen, alleen was dat nog nooit gebeurd. 'Er stond een vrouw in de tuin' is een ondanks de omvang zeer goed leesbare studie die een cultuurhistorische en landschapshistorische benadering combineert in een emancipatorisch perspectief. Bijzonder is de aandacht die gegeven wordt aan het werk en de persoon van prominente vrouwelijke tuinarchitecten uit de tweede helft van de vorige eeuw.

Ithaka
Prijs & Stipendium

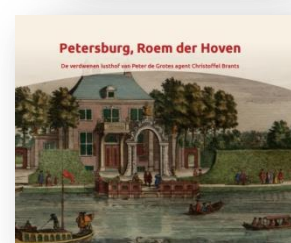
Grotere kastelen en buitenplaatsen zijn steeds vaker het centrum van bijzondere activiteiten. In 'Heerlijk in de Slangenborg' geven Thelma Egberts en Otto Kalkhoven een aantrekkelijk beeld van wat er rond het kasteel inmiddels allemaal te vinden is aan restaurants, hotels, herbergen, zorgboerderijen, winkels en tuinen met een rijk aanbod aan streekproducten en herleefde ambachten.

Voor het eerst in de drie jaar dat de Ithakaprijs bestaat kreeg de jury nu ook een boek voor kinderen voorgelegd. Ida Schuurman en tekenaar Irene Goede bieden in 'Kasteel in zicht!' op een heel aantrekkelijke en toegankelijke manier een omvattend verhaal over de bouw van en het leven in vooral middeleeuwse kastelen en hun landerijen en tuinen in Nederland en Vlaanderen. Van 35 kastelen wordt ook een korte beschrijving en plaatsbepaling gegeven, zodat het boek ook als reisgids kan dienen.

Kastelen en buitenplaatsen zijn vaak te groot en dan meestal ook te koud en oncomfortabel om nog particulier bewoond te kunnen worden. Fred Vogelzang geeft als wetenschappelijk medewerker van de Nederlandse Kastelenstichting in 'Nieuwe functies voor kastelen en buitenplaatsen' een mooi encyclopedisch overzicht van het gebruik van de gebouwen als stadhuis, instelling voor gezondheidszorg, kantoor, museum, hotel, kostschool, klooster of zelfs ruïne. In sommige gevallen, zoals bij kloosters en kostscholen, is er ook al sprake van een geschiedenis van verandering van gebruik.

Soms is er geen nieuwe functie meer mogelijk, omdat huis en tuin verdwenen zijn. Dat is het lot geworden van het huis Petersburg bij Nigtevecht. De vijf auteurs vertellen in 'Petersburg, roem der hoven' aan de hand van veel fraaie historische prenten het verhaal van de bouw, de glorie en de ondergang van een vooral door de tuinen indrukwekkend mooie Amsterdamse buitenplaats, gebouwd voor Christoffel Brants, de in de handel met Rusland zeer rijk geworden agent van Peter de Grote. Van Petersburg zijn nu alleen nog op luchtfoto's de contouren van het park te zien.

Er zou nog veel meer aan natuurschoon op buitenplaatsen en landgoederen verdwenen zijn, als de overheid niet bijna honderd jaar geleden het behoud voor de eigenaren fiscaal aantrekkelijker had gemaakt. In 'Vrije Wandeling' beschrijft Wybren Verstegen hoe de Natuurschoonwet onder de eisen van toegang voor het publiek er aan bijgedragen heeft dat meer dan 100.000 hectare aan particuliere landgoederen bewaard zijn gebleven.

Ithaka
Prijs & Stipendium

Acht duidelijk heel verschillende publicaties, variërend van zuiver wetenschappelijk – zoals de studie van Verstegen – tot publieksgericht – zoals de tocht met Anne Werkhoven langs de Utrechtse buitenplaatsen – en educatief – zoals het kastelenboek voor kinderen. In voorgaande jaren hebben we de Ithakaprijs toegekend aan een studie over de ontwikkeling van landgoederen in Twente door de textielbaronnen van de 19^e eeuw, de geschiedenis van ontwerp, verval en herstel van Hofwijck bij Voorburg en het proefschrift over de kastelen en buitenplaatsen die vroeger Walcheren sierden. Ook toen was het moeilijk om uit het brede spectrum aan mogelijkheden, met elk zijn eigen kwaliteiten en doelgroep, een keuze te maken. Dat was het nu opnieuw, maar in unanimitie heeft de jury toch gekozen voor het boek dat naar ons idee door opzet, thema en uitwerking als het meest vernieuwend beschouwd kan worden. Het is een boek dat er nog niet was, over een onderwerp dat bijna zelf een vakgebied zou kunnen zijn en van een doorwrochttheid waar de jury alleen maar bewondering voor kan hebben.

De Ithakaprijs 2017 gaat naar 'Er stond een vrouw in de tuin' van Anne Mieke Backer.